

Roll No. ....

025/A

[Map of Punjab]

[Total No. of Printed Pages : 7

Total No. of Questions : 31]

SS

2087

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

HISTORY

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 90

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 025/A ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।
- (v) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ 4 ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਓ, ਅ, ਬ, ਸ) ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਓ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਅੰਕ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (vii) ਭਾਗ-ਅ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 35-40 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
- (viii) ਭਾਗ-ਬ ਵਿੱਚ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 100-150 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 5 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ ।
- (ix) ਭਾਗ-ਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨਕਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਕੁੱਲ 15 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । 10 ਅੰਕ 5 ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਤੇ 5 ਅੰਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਣਗੇ (20-25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ) । ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ 100% ਅੰਤਰਿਕ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ ।
- (x) ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਨਾਲ ਠੱਥੀ ਕਰੋ ।

ਭਾਗ-ਓ

1×10=10

1. ਲਾਹੌਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?
2. ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਕੌਣ ਸੀ ?
3. ਉਦਾਸੀ ਮਤ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਕੌਣ ਸੀ ?
4. ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਕੌਣ ਸੀ ?
ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :
5. ਖਿਦਰਾਣਾ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਨਾਂ ..... ਹੈ ।
6. ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਤੇ ਤਰੁਣਾ ਦਲ ਦਾ ਗਠਨ ..... ਈ. ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।
7. ਪਾਨੀਪਤ ਦੀ ਤੀਜੀ ਲੜਾਈ ..... ਈ. ਵਿੱਚ ਹੋਈ ।

025/A-SS-2500

28 [Turn over

ਸਹੀ/ਗਲਤ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ :

8. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਨਈਆ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਸੀ ।
9. ਦੀਵਾਨ ਭਵਾਨੀ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸੀ ।

ਬਹੁਭਾਂਤੀ ਉੱਤਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

10. ਪਹਿਲੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕੌਣ ਸੀ ?
 (ੳ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (ਅ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ
 (ੲ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ

ਭਾਗ-ਅ

3×10=30

11. ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
12. 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ ?
13. ਗੁਰੂ ਅਰਜਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬਹੁਤ ਅਨੁਸਾਸਨ ਪਸਦ ਸਨ । ਕਿਵੇਂ ?
14. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਕਿਉਂ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ?
15. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਤਤਕਾਲੀ ਕਾਰਨ ਕੀ ਸੀ ?
16. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ?
17. ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕੀ ਸਨ ?
18. ਪਾਨੀਪਤ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਲੜਾਈ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
19. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਹੌਰ ਜਿੱਤ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
20. ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।

ਭਾਗ-ੲ

5×7=35

ਨੋਟ : ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ।

21. ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
22. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿਤਾ ?
23. ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਜੀ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
24. ਅਬਦੁੱਸ ਸਮਦ ਖਾਂ ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
25. ਮੁਗਲਾਂ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ ?
26. ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
27. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਮਹੱਤਵ ਕੀ ਸੀ ?
28. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।
29. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਤੇ ਸਖਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

30. ਪਹਿਲੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਜ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

ਭਾਗ-ਸ

10+5=15

31. (ੳ) ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉ।

2×5=10

(ਅ) ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਰੇਕ ਸਥਾਨ ਦੀ 20-25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕਰੋ।

1×5=5

ਜਾਂ

(ੳ) ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰੇ ਐਂਗਲੋ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਉ।

5×2=10

(ਅ) ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਸਥਾਨ ਦੀ 20-25 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

1×5=5

(ਕੇਵਲ ਨੇਤਰਹੀਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 31 ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਕਰਨ ਯੋਗ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

(ੳ) ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

5+5+5=15

(ਅ) ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

(ੲ) ਮਾਲਵਾ ਤੇ ਬਾਂਗਰ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

ਜਾਂ

(ੳ) ਧੀਰ ਮਲ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

(ਅ) ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

(ੲ) ਸਾਹ ਸੁਜਾਹ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 025/A अवश्य लिखें।

(ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।

(iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किए गए प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।

(iv) सारे भाग ज़रूरी हैं।

(v) प्रश्न पत्र 4 भागों (क, ख, ग, घ) में बांटा गया है।

(vi) भाग-क में 10 प्रश्न होंगे। प्रत्येक प्रश्न 1 अंक का है।

(vii) भाग-ख में 10 प्रश्न होंगे। प्रत्येक प्रश्न 3 अंक का होगा। प्रत्येक का उत्तर 35-40 शब्दों में दें।

(viii) भाग-ग में 10 प्रश्न होंगे। विद्यार्थी कोई सात प्रश्नों का उत्तर दे सकता है। प्रत्येक का उत्तर 100-150 शब्दों में दें। प्रत्येक प्रश्न 3 अंक का है।

(ix) भाग-घ में एक प्रश्न होगा जो नक्शे से सम्बन्धित होगा। कुल 15 अंक होंगे। 10 अंक 5 स्थान दिखाने के लिए और 5 अंक उन स्थानों की व्याख्या करने के होंगे (20-25 शब्दों में)। नक्शे में 100% आन्तरिक छूट होगी।

(x) पंजाब का मानचित्र उत्तर-पुस्तिका के साथ नत्थी कीजिए।

1. लाहौर राज्य को अंग्रेजी साम्राज्य में कब शामिल किया गया ?
2. सिकंदर लोधी कौन था ?
3. उदासी मत का संस्थापक कौन था ?
4. बीबी वीरों कौन थी ?

रिक्त स्थान भरें :

5. खिदराना का आधुनिक नाम ..... है।
6. बुद्धा दल और तरुणा दल का गठन ..... ई. में किया गया।
7. पानीपत की तीसरी लड़ाई ..... ई. में हुई।

सही/गलत का चुनाव करें :

8. महाराजा रणजीत सिंह का संबंध कनैया मिसल के साथ था।
9. दीवान भवानी दास महाराजा रणजीत सिंह का वित्त मंत्री था।

बहुविकल्प उत्तर वाला प्रश्न :

10. पहले ऐंग्लो सिक्ख युद्ध के समय पंजाब का महाराजा कौन था ?

(क) महाराजा शेर सिंह	(ख) महाराजा दलीप सिंह
(ग) महाराजा रणजीत सिंह	(घ) महाराजा खड़क सिंह

भाग-ख

3×10=30

11. पंजाब को भारत का प्रवेश द्वार क्यों कहा जाता है ?
12. 16 वीं सदी के आरम्भ में पंजाब की राजनीतिक दशा कैसी थी ?
13. गुरु अंगद देव जी बहुत अनुशासन प्रिय थे। कैसे ?
14. गुरु हरगोविंद जी ने नई नीती क्यों धारण की ?
15. गुरु तेग बहादुर जी की शहीदी का तत्कालीन कारण क्या था ?
16. बंदा सिंह बहादुर ने सिक्ख राज्य कैसे स्थापित किया ?
17. दल खालसा की स्थापना के मुख्य कारण क्या थे ?
18. पानीपत की तीसरी लड़ाई के ऊपर संक्षिप्त नोट लिखें।
19. महाराजा रणजीत सिंह की लाहौर विजय पर संक्षिप्त नोट लिखें।
20. अकाली फूला सिंह के ऊपर संक्षिप्त नोट लिखें।

नोट : कोई सात प्रश्न करें।

21. हुक्मनामों के ऊपर संक्षिप्त नोट लिखें।
22. गुरु अर्जन देव जी ने सिक्ख धर्म के विकास में क्या योगदान दिया ?
23. गुरु हरि राय जी के बारे में आप क्या जानते हैं ?
24. अब्दुस समद खां के ऊपर एक नोट लिखें।
25. मुगलों के अधीन पंजाब में स्त्रियों की हालत कैसी थी ?
26. सरबत खालसा के बारे में एक संक्षिप्त नोट लिखें।
27. अमृतसर की संधि का ऐतिहासिक महत्व क्या था ?
28. महाराजा रणजीत सिंह के समय जागीरदारी प्रबंध के ऊपर संक्षिप्त नोट लिखें।
29. महाराजा रणजीत सिंह के चरित्र और शिष्टाचार के बारे में बतायें।
30. पहले ऐंग्लो सिक्ख युद्ध के मुख्य पांच कारण बतायें।

भाग-घ

10+5=15

31. (क) दिए गए पंजाब के मानचित्र में गुरु गोबिंद सिंह जी की लड़ाइयों के पांच स्थान दिखायें। 2×5=10
- (ख) दिखाये गये हर एक स्थान की 20-25 शब्दों में व्याख्या भी करें। 1×5=5

अथवा

- (क) दिए गए पंजाब के मानचित्र में दूसरे ऐंग्लो सिक्ख युद्ध के स्थान दिखायें। 5×2=10
- (ख) मानचित्रों में भरे गए स्थानों की व्याख्या 20-25 शब्दों में कीजिए। 1×5=5

(केवल नेत्रहीन विद्यार्थियों के लिए प्रश्न नं. 31 के स्थान पर करने योग्य प्रश्न)

- (क) अकाल तख्त साहिब के ऊपर नोट लिखें। 5+5+5=15
- (ख) दीवान मूलराज के ऊपर नोट लिखें।
- (ग) मालवा और बांगर से आपका क्या अभिप्राय है ?

अथवा

- (क) धीरमल के ऊपर नोट लिखें।
- (ख) भाई तारु सिंह के ऊपर संक्षिप्त नोट लिखें।
- (ग) शाह सुजाह के ऊपर नोट लिखें।

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code/paper-code **025/A** in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialied as soon as you receive it.

- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) **All Parts are compulsory.**
- (v) Question paper will comprise of 4 Parts A, B, C and D.
- (vi) **Part-A** comprises of 10 questions. All questions carry 1 mark.
- (vii) **Part-B** comprises of 10 questions. All questions carry 3 marks. Answer to each question should be in about 35-40 words.
- (viii) **Part-C** comprises of 10 questions. All questions carry 5 marks. Attempt any 7 questions. Answer to each question should be in about 100-150 words.
- (ix) **Part-D** There will be one question of map that carries 15 marks (10 marks for showing 5 places and 5 marks for explanation of those places to be written in 20 to 25 words) with 100% internal choice.
- (x) Attach the map of Panjab with the answer-book.

Part-A

1×10=10

1. When was Lahore State annexed with British Empire ?
2. Who was Sikander Lodhi ?
3. Who was the founder of Udasi Sect ?
4. Who was Bibi Veero ?

Fill in the blanks :

5. The modern name of Khidrana is .....
6. Buddha Dal and Taruna Dal were organised in ..... AD.
7. The third battle of Panipat was fought in ..... AD.

True or False :

8. Maharaja Ranjit Singh belonged to Kannaiya Misl.
9. Diwan Bhawani Dass was the finance minister of Maharaja Ranjit Singh.

Multiple Choice question :

10. Who was the king of Punjab at the time of First Anglo Sikh war ?
  - (a) Maharaja Sher Singh
  - (b) Maharaja Dalip Singh
  - (c) Maharaja Ranjit Singh
  - (d) Maharaja Kharak Singh

Part-B

3×10=30

11. Why was Punjab called the Gateway of India ?
12. What was the Political condition of Punjab in the beginning of 16th century ?
13. Guru Angad Devji was a great disciplinarian" ? How.

14. Why did Guru Hargobind ji adopt the New Policy ?
15. What was the immediate cause of the martyrdom of Guru Teg Bahadur ji ?
16. How did Banda Singh Bahadur established the Sikh State ?
17. What were the main causes of the foundation of Dal Khalsa ?
18. Write a short note on the Third battle of Panipat.
19. Write a brief note on Maharaja Ranjit Singh's Lahore conquest.
20. Write a short note on Akali Phula Singh.

Part-C

5×7=35

Note : Attempt any seven questions.

21. Write a short note on 'Hukum namas'.
22. What was Guru Arjan Dev ji's contribution to the development of Sikhism ?
23. What do you know about Guru Har Rai Ji ?
24. Write a note on Abdus Samad Khan.
25. What was the position of women in Punjab under the Mughals ?
26. Write a short note on Sarbat Khalsa.
27. What was the historical significance of the Treaty of Amritsar ?
28. Write a brief note on Jagirdari system of Maharaja Ranjit Singh.
29. Describe about the character and personality of Maharaja Ranjit Singh.
30. Write the five main causes of First Anglo Sikh war.

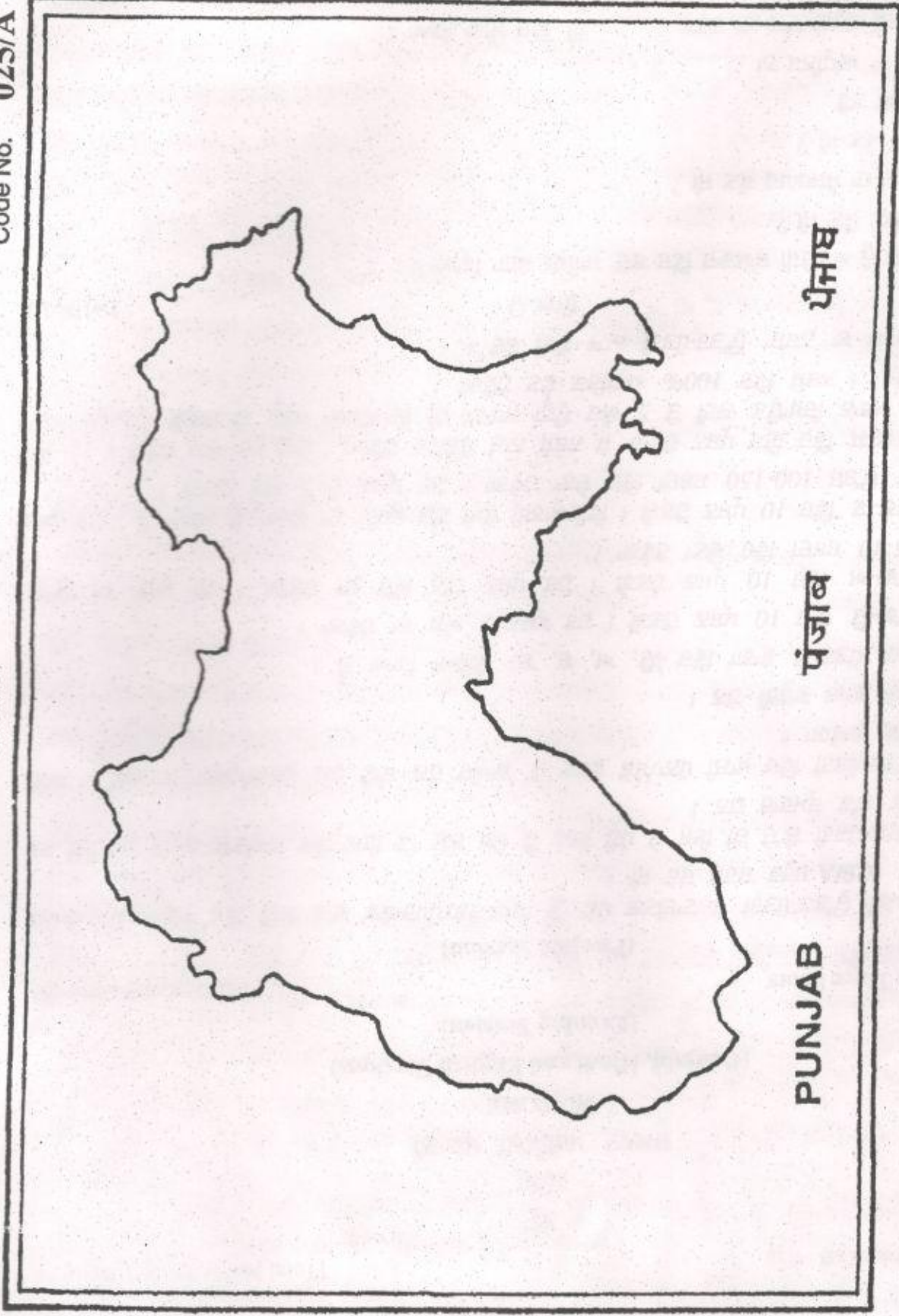
Part-D

10+5=15

31. (a) On the given outline map of Punjab, show the five battle places of Guru Gobind Singh ji. 2×5=10
- (b) Explain each battle place in 20-25 words. 1×5=5
- or
- (a) On the given outline map of Punjab, show the battle places of the Second Anglo Sikh war. 5×2=10
- (b) Explain each battle place in 20-25 words. 1×5=5
- (Only for blind Students in lieu of Question No. 31)*
- (a) Write a short note on Akal Takhat Sahib. 5+5+5=15
- (b) Write a note on Diwan Moolraj.
- (c) What do you mean by 'Malwa and Bangar' ?
- or
- (a) Write a short note on Dhir Mall.
- (b) Write a short note on 'Bhai Taru Singh'.
- (c) Write a short note on 'Shah Sujah'

SS-2087

Code No. 025/A

----- ✂ ----- (Please tear here) ----- ✂ -----